

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук,
професора Полозової Тетяни Василівни,
на дисертаційну роботу Квашиної Юлії Анатоліївни
«Управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства», подану на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

У сучасних динамічних умовах економічного розвитку формування інноваційного потенціалу підприємств є надскладним управлінським завданням, що передбачає виконання широкого кола управлінських дій з досягнення довгострокової ефективності, створення конкурентних переваг, збереження та поглиблення ринкових позицій, забезпечення стабільності фінансово-економічного стану підприємства з дотриманням принципів соціальної відповідальності та екологічності, активної взаємодії з державою, суспільством, клієнтами, споживачами, конкурентами тощо. Це висуває нові вимоги до системи управління розвитком підприємства, його інноваційним потенціалом, обґрунтовує необхідність створення теоретичної бази, розробки відповідних організаційних механізмів на стратегічному і на оперативному рівнях та інформаційно-аналітичного інструментарію.

Різноманітні аспекти управління розвитком підприємств, їх інноваційним потенціалом знаходять своє відображення у результатах сучасних наукових доробок. Представляючи чималий науковий інтерес, вони визначають пріоритети подальших досліджень у сфері створення інновацій, формування інноваційного потенціалу та його використання в процесах розвитку підприємства. В такому аспекті обрана автором тема дисертації є цікавою та актуальною.

Дисертація Квашиної Ю. А. за науковою спрямованістю відповідає тематиці науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темами: «Формування стратегічного потенціалу розвитку підприємств будівельної галузі на засадах соціальної відповідальності» (номер державної реєстрації № 0123U104955), «Формування стратегічного інструментарію безпеко-орієнтованого розвитку підприємства» (номер державної реєстрації № 0123U102479).

Таким чином, тема дисертаційної роботи Квашиної Ю. А. є актуальною, також має науково-теоретичну та практичну цінність і відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень для розбудови економіки України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації та їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації Квашиної Ю.А. мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлюється докладним вивченням, аналізом та узагальненням значного обсягу сучасних наукових джерел з питань формування та розвитку інноваційного потенціалу суб'єктів бізнесу, коректним використанням теоретичного підґрунтя – теорії науково-технічного розвитку, концепції «Індустрії 4.0», обґрунтованим застосуванням економіко-статистичних методів, достатнім обсягом статистичного матеріалу щодо інноваційної діяльності підприємств Харківського регіону й України в цілому, коректними висновками власних досліджень. Таким чином, аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і методичних підходів дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня їх обґрунтованості встановленим вимогам.

Ознайомлення зі змістом роботи також дозволяє стверджувати, що мету дисертаційного дослідження досягнуто, а завдання роботи виконані у повному обсязі. Цьому сприяли, зокрема, логічність, послідовність проведеного

дослідження і чіткість викладання матеріалу як усієї роботи, так і кожного з її трьох розділів.

Автором здійснено глибокий аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел для переосмислення концептуального базису економічного розвитку, теорії науково-технічного прогресу через виділення видів інновацій (с. 34–40), визначення динамічної ресурсної сутності інноваційного потенціалу та причинно-наслідкового взаємозв'язку між новими можливостями, що створюються умовами цифровізації та циркулярності (с. 39–43); з позицій ресурсного, процесного, системного, інституціонального та компетентнісного підходів визначено ключові концепти, що створюють предметну область дослідження (с. 45–46) та принципи формування інноваційного потенціалу підприємства (с. 52–53) з позицій концепцій «Індустрія 4.0», «Розумне виробництво», «Відкрите виробництво», «Інтернет речей у промисловості» (с. 62–66); за результатами аналізу передових світових практик застосування управлінського інструментарію (с. 67–71) визначено актуальний стратегічний інструментарій формування інноваційного потенціалу (с. 80–81).

Певної уваги заслуговують авторські позиції, що представлені розробленим методичним забезпеченням аналізу процесів формування інноваційного потенціалу підприємств, що містить комплекс методів оцінки та моделювання інноваційного потенціалу (с. 90–94) та який систематизовано відповідно процесу прийняття стратегічних рішень стосовно етапам формування та реалізації інноваційного потенціалу (с. 95–97). Розроблене методичне забезпечення обґрунтовано положеннями (с. 97) та містить етапи-завдання, методи, результати (с. 98). Здобувачем доведено, що для проведення комплексного аналізу необхідним виступає аналіз інноваційного потенціалу на світовому/міжнародному рівнях та національному рівні країни, галузі (с. 98–99). У такому ракурсі цікавим є аналіз політик країн-глобальних інноваційних лідерів у формуванні їх інноваційного потенціалу за рахунок науково-технічних кластерів (с. 113–117). Крім зазначеного, окрему увагу здобувач приділяє впливу чинників соціалізації економік на формування інноваційного потенціалу бізнесу

через дотримання принципів соціальної відповідальності при створенні інновацій (с. 117–121). Для виявлення та аналізу спільних ознак інноваційного потенціалу використано показники рейтингів найбільших інноваційних компаній світу та розрахунки інтегральних показників за показниками фінансової звітності. Основна ідея висунута автором для побудови моделей взаємозалежності між інтегральними показниками розвитку та показниками рейтингів базується на положенні про достатність економічних ресурсів для формування інноваційного потенціалу підприємства (с. 130–140).

Науковий і практичний інтерес має сформований автором методичний підхід до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства (с. 147–150), що включає стратегічний інструментарій – комплекс заходів, способів, методів за інформаційно-аналітичною та організаційною складовими (с. 173–180). Апробацію запропонованого методичного підходу проведено на підприємствах «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» та «ЕКОВУДБУД», де автором було використано методичний підхід до експрес-оцінювання організаційних умов формування інноваційного потенціалу (с. 181–202).

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються достовірністю і новизною. Аналіз дисертації засвідчив, що це забезпечується:

- використанням сучасних методів дослідження (теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, індукції, дедукції, методи емпіричного дослідження – спостереження, порівняння, експеримент та вимір, експертного оцінювання, факторного аналізу, фінансово-економічного аналізу, методу аналізу ієрархій), що використано відповідно до об'єкту та предмету дослідження;

- поглибленим вивченням здобувачем значного обсягу наукових джерел, що базуються на фундаментальних положеннях економічної науки та теорії управління, враховують результати досліджень вітчизняних і закордонних науковців з питань стратегічного управління розвитку підприємства в умовах впливу мінливого зовнішнього середовища;

- апробацією результатів дослідження на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях;
- публікаціями 5 статей в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз та зараховуються як 4 публікації, що подано до захисту дисертації; 5 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність отриманих наукових результатів полягає у розвитку теоретичних положень та формуванні методичних підходів до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства, а саме:

- методичний підхід до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства, що ґрунтується на положеннях і принципах парадигми стратегічного розвитку та виділенні оновленої ресурсної сутності інноваційного потенціалу – нематеріальній складовій у вигляді нових можливостей використання інформаційних технологій та ресурсів (с. 50–53);
- принципи вибору та реалізації стратегічного інструментарію формування інноваційного потенціалу, актуальність застосування яких визначена умовами бізнес-середовища, особливостями культури стратегічного мислення менеджменту, його компетентностями, досвідом, знаннями та систематизовано за концептуальною, стратегічного планування, маркетинговою та культурною, техніко-технологічною, організаційною та інформаційно-аналітичною складовими (с. 65–67, 79–81);
- положення до формування методичного забезпечення аналізу процесів управління інноваційним потенціалом, що сформовані з позицій структурного підходу для чіткого визначення процедур з прийняття, обґрунтування та обробки управлінських рішень через застосування аналітичних методів та розрахунків за складовими-етапами аналізу: умов та перспектив інноваційного розвитку підприємств; інноваційних позицій в контексті світових рейтингів компаній;

виявлення закономірностей формування інноваційного потенціалу на прикладі світових компаній-лідерів; експертного оцінювання інноваційного потенціалу підприємства (с. 98–99);

- понятійний апарат за рахунок уточнення сутності поняття «формування інноваційного потенціалу підприємства» (с. 39–44), що розглядається як процес стратегічного управління бізнес-процесами, де одним з ключових етапів формування інноваційного потенціалу визначено розробку «бізнес-моделі» по створенню цінності, забезпеченню ресурсами, знаннями та способами отримання максимально можливого прибутку (с. 53–54);

- інформаційно-аналітичний та організаційний інструментарій, що реалізується на положеннях і забезпечує обґрунтування вибору та оцінювання пріоритетності стратегічних напрямів формування інноваційного потенціалу підприємства (с. 173–180), оцінювання рівня достатності фінансово-економічного потенціалу (с. 181–185), експрес-оцінювання організаційних умов реалізації стратегії інноваційного розвитку вітчизняних ІТ-компаній (с. 190–192).

Наукові результати дисертаційної роботи, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування у діяльності підприємств, зокрема, методичне забезпечення оцінювання рівня інноваційного потенціалу використовувалося в діяльності ДП «ЕКОВУДБУД» (довідка від 22.11.2024 № 24/11-05); методичне забезпечення оцінки пріоритетності та узгодженості стратегічних цілей на засадах соціальної відповідальності впроваджено в діяльність ТОВ «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» (довідка від 10.09.2024 № 718-1/04).

Теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи використовувалися в освітньому процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка про впровадження від 05.12.2024 № 24/86-17-89) під час викладання навчальних дисциплін «Управління персоналом міжнародною компанією» та «Інформаційно-аналітичний інструментарій міжнародного бізнесу» для підготовки бакалаврів

за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародний бізнес».

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи висвітлено у 10 наукових працях, серед яких 5 статей в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз і зараховуються як 4 публікації, що подано до захисту дисертації; 5 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. В опублікованих працях здобувача повністю відображена сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на 5 міжнародних та всеукраїнських конференціях. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Квашиної Ю. А. має традиційну структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження.

Роботу викладено на 263 сторінках машинописного тексту (10,95 авт. арк.), обсяг основного тексту дисертації становить 184 сторінки (7,67 авт. арк.), що цілком відповідає встановленим вимогам. Зміст роботи викладено в чіткій логічній послідовності, що проілюстровано відповідними таблицями та рисунками, робота написана в науковому стилі. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 № 40 зі змінами від 31.05.2019.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладання матеріалу, разом з тим слід зазначити, що робота не позбавлена певних дискусійних моментів і зауважень:

1. Автор систематизує стратегічний інструментарій формування інноваційного потенціалу за концептуальною, стратегічного планування, маркетинговою та культурною, техніко-технологічною, організаційною та інформаційно-аналітичною складовими (с. 65–67, 79–81). Однак в дослідженні найбільшу увагу концентрує на стратегічному, організаційному та інформаційно-аналітичному інструментарії. Доцільно було б більш детально проаналізувати маркетингову, техніко-технологічну складові такого інструментарію.

2. При визначенні видів інновацій, автор спирається на концепції «підричних інновацій» (підрозділ 1.3, с. 73–79). Саме такий вид інновацій виступає ознакою та особливістю трансформаційних змін в бізнес-процесах та, відповідно, інноваційному потенціалі підприємств. Тому при оцінюванні інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств бажано було б отримати результати щодо оцінки рівня сформованості їх потенціалу трансформаційних змін.

3. Автором проведено ґрунтовний аналіз теоретичних здобутків аспектів інноваційного розвитку підприємств (підрозділи 1.1, 1.2). При формуванні понятійно-категоріального апарату, здобувач, характеризуючи процес формування інноваційного потенціалу, використовує поняття, що відповідають управлінським діям з «цілевизначення», «узгодження з бізнес-процесами по створенню цінності», «забезпечення ресурсами, знаннями, способами отримання максимально можливого прибутку». При цьому, визначає такі об'єкти управління, як форми інноваційного потенціалу. Тому

слід було надати більш чітке пояснення поняття «форми інноваційного потенціалу».

4. У дослідженні здобувачем при проведенні аналізу світових компаній інноваційних лідерів серед виявлених спільних ознак виділяє культуру інновації та наводить результати аналізу взаємозв'язку між культурою інновацій та інноваційним потенціалом (табл. 2.15, с. 128–130). Слід було надати роз'яснення, чому, крім показників позицій рейтингу, не наводиться розрахований інтегральний показник для всіх представлених компаній.

5. Автором розроблено стратегічний інструментарій формування інноваційного потенціалу підприємства, який представлено комплексом заходів (табл. 3.5, с. 174). При цьому не всі заходи мають певні роз'яснення, що дозволило б сформулювати методичні рекомендації для їх впровадження в практику вітчизняних підприємств. Наприклад, A_{23} – оцінка ризиків виникнення конфліктів між інтересами ключових учасників та цілей розвитку. Необхідно було більш детально розглянути такі конфліктні ситуації; A_{32} – формування фонду розвитку підприємницьких здатностей. Навести приклади, що собою представляє такий фонд. Слід було надати ґрунтовне пояснення розроблених заходів.

Зазначені дискусійні моменти не знижують високого наукового рівня представленої до захисту дисертаційної роботи, її теоретичної та практичної цінності, отже загальна оцінка роботи є позитивною.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Квашиної Юлії Анатоліївни на тему «Управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства», яка присвячена вирішенню важливого науково-практичного завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень і методичного забезпечення управління формуванням інноваційного потенціалу підприємств є завершеною кваліфікаційною науковою роботою.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень.

Дисертація за своїм змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 а її автор, Квашина Юлія Анатоліївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою
Харківського національного
університету радіоелектроніки,
доктор економічних наук, професор

Тетяна ПОЛОЗОВА

Підпис Полозової Т.В. засвідчую:

Учений секретар
Харківського національного
університету радіоелектроніки,
кандидат технічних наук, доцент

Ірина ЖАРИКОВА